

allerede nu ønsker om yderligere tilpasninger for at tage hensyn til, at politikker på andre områder end det handelspolitiske har konsekvenser for handelsstrømmene. Der kan nævnes samspillet mellem handelspolitik på den ene side og konkurrencepolitik, investeringspolitik, miljøpolitik, valutapolitik og arbejdsmarkeds-politik på den anden side.

Blandt de såkaldte nye problemstillinger for den internationale handel skiller miljø- og arbejdsmarkedsspørgsmålet sig ud fra de øvrige og fra den hidtidige liberaliseringskurs i GATT/WTO. For disse to spørgsmåls vedkommende drejer det sig nemlig ikke om at fjerne hindringer for den internationale handel, men tværtimod om at legitimere restriktioner over for den internationale handel. Det betyder, at risikoen for misbrug er stor, og hvis vi ikke håndterer disse spørgsmål rigtigt, er der fare for at undergrave det åbne multilaterale handelssystem. Det kan derfor ikke overraske, at der råder en betydelig uenighed om disse to spørgsmål.

Ønskerne om at inddrage miljø- og arbejdsmarkedshensyn i den internationale handel kommer altovervejende fra vestlige industrilande, medens udviklingslandene er ret så skeptiske. Deres skepsis skærpes af, at nogle af de stærkeste fortalere for de såkaldte miljø- og socialklausuler er de lande, der har ry for at være protektionistiske.

Stillerne af dagens forespørgsel synes at gå ud fra, at hensynet til miljø- og arbejdsmarkedsforhold er naturligt foreneligt med en fortsat forbedring af de fattigste landes adgang til verdensmarkedet. Men man sætter kikkerten for det blinde øje, hvis man ikke er opmærksom på de konfliktmuligheder, der foreligger. Jo større krav vi stiller på miljø- og arbejdsmarkedsområdet, desto vanskeligere kan vi gøre det for de fattige lande at tage del i verdenshandelen. Vi står derfor over for en vanskelig opgave med at finde en balance mellem nogle hver for sig aldeles prisværdige hensyn.

Generelt må det konstateres, at der udestår et betydeligt analysearbejde vedrørende social- og miljøklausulers forhold til handelspolitikken, før der kan drages egentlige konklusioner. Der er utallige vanskelige spørgsmål at tage stilling til. Jeg vil pege på, at der trods lighedspunkter mellem miljø- og arbejdsmarkedshensyn dog er betydelig forskel, og holdningen til de to spørgsmål må derfor bygge på hver sit sæt af præmisser.

På miljøområdet står vi over for en række problemstillinger, som – det er almindelig aner-

kendt – er af international karakter, og hvis løsning er i alle nationers interesse. En række miljøproblemer er af global karakter og udgør en fare for, hvad der er kaldt menneskets fælles arv; jeg vil her nævne udtyndingen af ozonlaget, drivhuseffekten og truede arters forsvinden. Kun gennem en fælles global indsats kan sådanne problemer løses, og det afspejles også i de internationale konventioner, der er indgået på disse områder.

Andre grænseoverskridende miljøproblemer kan være af regional karakter, hvor samarbejde mellem en gruppe lande er nødvendigt for at finde løsninger. Det internationale samarbejde om sådanne miljøproblemer er forstærket i det seneste årti, og denne tendens vil utvivlsomt fortsætte. Samarbejdet vil omfatte en bred vifte af foranstaltninger med hovedvægten på en egentlig miljøpolitisk indsats. For regeringen vil det være væsentligt, at der arbejdes frem mod en fuld indregning i priserne af de miljøomkostninger, som produktionen giver anledning til.

Regeringen vil også fremme, at der udarbejdes retningslinjer, der kan påvirke forbrugernes adfærd i retning af større hensyn til miljøet. Det kunne dreje sig om grønne afgifter, miljømærkningsregler og miljøstandarder. Den hidtidige tendens til at inddrage handelspolitiske bestemmelser i miljøaftaler vil også fortsætte. Der er i dag en vis konsensus om berettigelsen heraf, men der er klart behov for yderligere overvejelser af, i hvilke situationer handelsbegrænsende bestemmelser er effektive og berettigede.

De argumenter, der benyttes for at anvende handelsbestemmelser i internationale miljøaftaler, kan angives som følger: Der er frygt for, at globaliseringen af økonomierne, bl.a. gennem liberaliseringen af handelen, medvirker til, at transport- og produktionsformer, der kun i begrænset omfang tager hensyn til miljøomkostningerne, bliver fremmet. Et yderligere argument er, at der er behov for nogle internationale håndhævelsesmekanismer for at undgå, at nogle lande kører på fribillet over for internationale miljøaftaler. Det vil undergrave virkningen af de øvrige landes indsats, foruden at det giver det unddragende land uberettigede fordele.

Endelig anvendes i nogle tilfælde argumentet om urimelig konkurrence. F.eks. er industrien i et land, der stiller strengere miljøkrav til produktionen, stillet konkurrencemæssigt ringere i forhold til industrien i lande, der tager lettere på miljøproblemerne, den såkaldte miljødumping.